

УДК 658.012 (477)

Ірина Михайлівна ЧЕРНЯВСЬКА

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та організації виробництва,
Дніпродзержинський державний технічний університет, e-mail: terminal12@rambler.ru*

ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Чернявська, І. М. Оцінка організаційної складової механізму формування конкурентоспроможності підприємства / Ірина Михайлівна Чернявська // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред.: М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2015. – Вип. 1. – № 56. – С. 178–186.

Анотація. Статтю присвячено теоретико-методологічному обґрунтуванню процесу оцінки конкурентоспроможності підприємства. Визначено чотири групи складових системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Виявлено використовувані підходи до виділення організаційної складової та принципи формування системи показників оцінки з урахуванням її впливу на конкурентоспроможність підприємства. Розроблено методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності підприємства на базі введення показника конкурентоспроможності з урахуванням впливу організаційної складової.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства; організаційна складова конкурентоспроможності; методичний підхід до оцінювання організаційної складової.

Ирина Михайловна ЧЕРНЯВСКАЯ

*кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и организации производства,
Днепродзержинский государственный технический университет,
e-mail: terminal12@rambler.ru*

ОЦЕНКА ОРГАНИЗАЦИОННОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ МЕХАНИЗМА ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Чернявская, И. М. Оценка организационной составляющей механизма формирования конкурентоспособности предприятия / Ирина Михайловна Чернявская // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред. М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). – Одесса: Одесский национальный экономический университет, – 2015. – Вып. 1. – № 56. – С. 178–186.

Аннотація. Стаття посвящена теоретико-методологічному обґрунтуванню процесу оцінки конкурентоспроможності підприємства. Определены четыре группы составляющих системы обеспечения конкурентоспособности предприятия. Исследованы используемые подходы к выбору организационной составляющей и принципы формирования системы показателей оценки с учетом ее влияния на конкурентоспособность предприятия. Разработан методический подход к оценке конкурентоспособности предприятия на базе введения показателя конкурентоспособности с учетом влияния организационной составляющей.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия; организационная составляющая конкурентоспособности; методический подход к оценке организационной составляющей.

Iryna CHERNYAVSKA

*PhD, Associate Professor, Economy and Organization of Production Department,
Dniprodzerzhinsk state technical university, e-mail: terminal12@rambler.ru*

THE EVALUATION OF ORGANIZATIONAL COMPONENT OF ENTERPRISE'S COMPETITIVENESS FORMATION MECHANISM

Chernyavska, I. (2015), The evaluation of organizational component of enterprise's competitiveness formation mechanism. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Otsinka orhanizatsijnoi skladovoi mekhanizmu formuvannia konkurentospromozhnosti pidprijemstva], Socio-economic research bulletin (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, Issue 1, No. 56, pp. 178–186.

Abstract. The article is devoted to theoretical and methodological substantiation of the process of the enterprise's competitiveness evaluation. Four groups of the components of system to ensure the enterprise's competitiveness are defined. Used approaches to the choice of organizational component and the principles of system of indicators to measure taking into account its impact on the competitiveness of enterprise are researched. The methodological approach to assessing enterprise's competitiveness on the basis of introduction of index the competitiveness, taking into account the impact of the organizational component is developed.

Keywords: competitiveness of enterprise; organizational constituent of competitiveness; methodological approach to assessing enterprise's competitiveness.

JEL classification: L23, O47

Постановка проблеми у загальному вигляді. Оцінка конкурентоспроможності підприємства повинна проводитися в процесі аналізу конкурентів, оцінки ефективності використання власного потенціалу та становища підприємства на ринку відносно конкурентів. Оскільки конкурентоспроможність підприємства – це інтегральний показник, який формується через ефективне використання виробничо-ресурсного, організаційно-економічного, технічного, кадрового, інтелектуального, інноваційно-інвестиційного потенціалів підприємства, то на рівень конкурентоспроможності підприємства впливають показники, які відображають дію різних складових конкурентоспроможності. В економічній науці не може існувати єдиної класифікації складових конкурентоспроможності підприємства. Вибір складових системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства залежить від цілей і завдань, що ставить суб'єкт, який оцінює її рівень.

Підходи до методів оцінки конкурентоспроможності підприємства, які розглядаються в економічній літературі, базуються на різних концептуальних засадах. Кожен із методів має певні недоліки, найбільш вагомими з яких: відсутність чітко вираженої ієрархії за значимістю елементів (складових); відсутність багатоваріантності дій залежно від сформованих умов; складність кількісного вимірювання показників. З метою комплексної оцінки рівня конкурентоспроможності, автор виділяє чотири групи складових: технічна, організаційна, економічна та соціальна складові. У цій ситуації актуальним постає питання щодо вдосконалення методичного забезпечення оцінювання конкурентоспроможності підприємства з урахуванням впливу зазначених складових.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Багато вітчизняних й закордонних вчених-економістів зробили значний внесок у систематизацію підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства, приділяючи окрему увагу ролі організаційної складової у формування й підвищенні конкурентоспроможності підприємства.

Так, М. Молла [1, с.254–255] виділяє організаційні складові як окрему групу складових забезпечення конкурентоспроможності підприємства та зазначає, що в основі всіх економічних показників діяльності підприємств лежить організаційно-технічний рівень виробництва.

О. Нефедова [2] відносить до організаційної складової лише організаційну структуру підприємства, та наголошує на тому, що саме принципи побудови організаційної структури характеризують можливість виробничої системи до сприйняття змін.

В. Павлова [3] до організаційних складових відносить систему організації маркетингу, організаційну структуру управління підприємством, систему стратегічного планування, ефективність НДДКР. Автор статті повністю розділяє такі принципи виділення організаційних складових, але вважає, що їх необхідно доповнити.

А. Левицька [4, с.42] виділяє складові конкурентоспроможності підприємства, серед яких до організаційних можна віднести систему постачання, збуту та матеріального забезпечення виробництва. Показниками оцінки організаційної складової є: рівень організації відділів постачання і збуту, організація обробки замовлень, що надходять, рівень кооперації та характер виробничих зв'язків. Вважаємо, що організаційна складова не повністю розкрита, тому оцінка, запропонована автором, не буде достатньою.

О. Кротков [5] детально характеризує організаційну складову конкурентоспроможності підприємства і робить оцінку вартості підприємства, при цьому вартість підприємства (бізнесу) розуміється як конкурентна перевага і розглядається як найважливіший об'єкт організації й управління.

На думку Р. Дафта [6, с.412–430] до організаційної складової формування конкурентоспроможності підприємства можна віднести структурні перетворення у чотирьох типах об'єктів: технології, товари і послуги, стратегія і структура, культура. Таке представлення факторів організаційної складової, на думку автора статті, є доволі вузьким і не характеризує у повному обсязі вплив організації підприємства на його конкурентоспроможність.

Група вчених [7, с.118–130; 8, с.80–83; 9] виділяє організаційний розвиток як плановий процес формування конкурентоспроможності підприємства через визначення цілей, завдань, методів, принципів. Автор статті розділяє думку цих вчених, та вважає, що конкурентоспроможність підприємства визначається збільшенням організаційної ефективності та індивідуального розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є розробка методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності підприємства з урахуванням впливу організаційної складової.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організаційне забезпечення процесу формування конкурентоспроможності підприємства передбачає реалізацію місії, організацію практичної діяльності, контроль та оцінку результатів діяльності [10, с.64–65]. При оцінюванні конкурентоспроможності підприємства необхідно розглядати усі наведені елементи процесу організаційного забезпечення у сукупності. Оцінка повинна проводитися з урахуванням дії прямих і зворотних чинників, тобто тих, що мають стимулюючий або стримуючий вплив.

До стимулюючих факторів (чинників) організаційної складової конкурентоспроможності підприємства можна віднести такі:

- універсальність вимог до формування системи показників оцінки організаційних складових конкурентоспроможності підприємства;
- індивідуальну відповідальність при ухваленні рішень;
- задовільну ресурсну забезпеченість та економічну ефективність;
- вплив зовнішнього середовища.

Стримуючими факторами (чинниками) організаційної складової можливо вважати:

- стан ринку;
- домінування традиційних технологій управління;
- неможливість застосування зарубіжної практики;
- опір впровадженню структурних перетворень [11, с.14].

Зазначені чинники організаційної складової формування конкурентоспроможності підприємства дозволяють, певною мірою, скласти уявлення про зміст системоутворюючих факторів організаційної складової системи забезпечення конкурентоспроможності. Виконаємо ідентифікацію системи забезпечення конкурентоспроможності з урахуванням впливу організаційної складової. До системоутворюючих факторів організаційної складової системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства слід віднести методи планування виробничо-господарської діяльності, професійний склад і форми матеріального стимулювання працівників, стратегічне та інноваційне управління. Повну ідентифікацію організаційної складової системи забезпечення конкурентоспроможності можна зробити на підставі одного з системоутворюючих факторів – технології, яка трактується як «засоби перетворення входів у виходи» [12, с.118–120]. Додаючи до технології ресурси, системи процедур, структуру і стиль управління, можна остаточно представити систему факторів переліком, як це показано на рис. 1.

Рис. 1. Системоутворюючі фактори організаційної складової системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства

Таким чином, виявлено системоутворюючі фактори організаційної складової системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Конкурентоспроможність з урахуванням впливу організаційної складової на підприємстві необхідно оцінювати системою ключових факторів (елементів), яка повинна відповідати таким вимогам:

- відповідати меті оцінки;
- відображати достовірність оцінювання;
- включати фактори, на які управлінські рішення мають прямий вплив;
- усі фактори, що входять у систему, повинні відображати як досягнутий рівень, так і динаміку їх зміни.

З урахуванням наведених визначень, сформуємо систему забезпечення конкурентоспроможності, яка заснована на використанні ключових факторів (елементів) організаційної складової (табл. 1). Така система факторів дозволить побудувати багатфакторну модель, визначити ступінь впливу кожного фактора на формування конкурентоспроможності підприємства в цілому, виявити фактори, які мають найбільший рівень значущості [13; 14, с.210–213].

Таблиця 1

Основні елементи організаційної складової системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства (розроблено автором)

Елементи	Характеристика
1. Організаційна структура управління	1.1. Ступінь відповідності типу структури умовам її функціонування. 1.2. Ступінь адекватності розподілу працівників управління за рівнями й функціями. 1.3. Якість інформаційних зв'язків.

Продовження табл. 1

2. Організація виробництва	2.1. Ступінь оволодіння існуючими технологіями. 2.2. Система планування виробництва. 2.3. Система забезпечення якості продукції.
3. Система менеджменту підприємства	3.1. Ступінь організації функцій управління. 3.2. Система стратегічного планування. 3.3. Здатність швидко реагувати на мінливу ринкову ситуацію.
4. Система постачання і збуту	4.1. Система дослідження ринку. 4.2. Ступінь відповідності відділу постачання вимогам щодо виробничих зв'язків. 4.3. Система транспортування продукції.
5. Контролінг	5.1. Ступінь управлінського обліку. 5.2. Управління витратами.

Запропоновані ключові елементи зручні при проведенні дослідження процесу формування конкурентоспроможності підприємства. За допомогою їх можна проводити аналіз і порівнювати результати своєї діяльності з конкурентами, а також закладати в основу планування такі показники, які б забезпечували необхідний рівень конкурентоспроможності підприємства.

Проаналізувати стан системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що враховує комплексний вплив найважливіших складових, можливо при дослідженні та застосуванні економіко-математичної моделі. Фактори, які враховуються для побудови моделі, визначаються шляхом аналізування фактичних показників роботи локальних підсистем комплексної системи й ступеня їх виконання шляхом експертних оцінок керівників та фахівців підприємства.

Аналіз організаційної діяльності на підставі математичної моделі дозволяє:

- реально показати відповідність фактичного виконання організаційно-управлінських функцій;
- ступінь функціонального взаємозв'язку між елементами системи;
- скорегувати напрям дій у межах системи та її окремих складових;
- визначити рівень конкурентоспроможності з урахуванням впливу структурних перетворень на підприємстві.

Основні математичні співвідношення моделі мають такий вигляд.

Рівень конкурентоспроможності з урахуванням впливу організаційної складової конкурентоспроможності підприємства визначається комплексним показником ($\Pi_{КСП}^{opz}$), який розраховується за формулою:

$$\Pi_{КСП}^{opz} = \sum_{i=1}^n a_i p_{zi}, \quad (1)$$

де, $\Pi_{КСП}^{opz}$ – показник конкурентоспроможності з урахуванням впливу організаційної складової;

a_i – функціональна вагомість i -го ($i = 1, 2, \dots, n$) елемента організаційної складової конкурентоспроможності підприємства;

p_{zi} – величина показника ефективності i -го елемента організаційної складової;

n – кількість елементів організаційної складової конкурентоспроможності підприємства.

Показник ефективності i -го елемента організаційної складової (p_{zi}) є комплексним і розраховується за формулою:

$$p_{zi} = \sum_{j=1}^{m_i} b_{ij} z_{ij}, \quad (2)$$

де, b_{ij} – функціональна вагомість j -го ($j=1, 2, \dots, m_i$; $i=1, 2, \dots, n$) локального елемента i -го елемента організаційної складової конкурентоспроможності підприємства;

z_{ij} – величина показника ефективності j -го локального елемента i -го елемента організаційної складової;

m_i – кількість локальних елементів у i -му елементі організаційної складової конкурентоспроможності підприємства.

Відзначимо, що показники функціональних вагомостей i -го елемента організаційної складової (a_i) й j -го локального елемента (b_{ij}) характеризують відповідно як структурну систему, так й локальні підсистеми, й відповідають таким умовам:

$$\sum_{i=1}^n a_i = 1; \quad (3)$$

$$\sum_{j=1}^{m_i} b_{ij} = 1. \quad (4)$$

Таким чином, модель визначення рівня конкурентоспроможності організаційної складової з урахуванням (2), має такий вигляд:

$$P_{КСП}^{орг} = \sum_{i=1}^n a_i \sum_{j=1}^{m_i} b_{ij} z_{ij}. \quad (5)$$

Запропонована математична модель оцінки рівня конкурентоспроможності організаційної складової дозволяє розрахувати комплексний показник конкурентоспроможності з урахуванням впливу структурних перетворень у межах структурних і локальних елементів системи.

Рівень конкурентоспроможності організаційної складової підприємства може бути оцінена показниками, які варто оцінювати за шкалою від 0 до 1 балів (табл. 2). Згідно з запропонованою методикою оцінки рівня конкурентоспроможності класифікуються шляхом порівняння фактичного рівня показника з його граничною величиною. Підсумкова оцінка складає загальне уявлення про рівень конкурентоспроможності з урахуванням впливу організаційної складової конкурентоспроможності підприємства.

Таблиця 2

Шкала оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства (розроблено автором)

Бальна оцінка	Рівень конкурентоспроможності підприємства
0 – 0,3	незадовільний
0,3 – 0,6	задовільний
0,6 – 0,8	добрий
0,8 – 1,0	високий

Виконаємо оцінку рівня конкурентоспроможності організаційної складової ТОВ «Придніпровський механічний завод», використовуючи формули (1)–(5). Комплексна система оцінювання конкурентоспроможності організаційної складової містить п'ять організаційних параметрів, які автор визначає наступними елементами, що виступають об'єктами управління (табл. 1):

- організаційна структура управління підприємством;
- організація виробництва;
- система менеджменту підприємства;
- система постачання і збуту;
- контролінг.

Результати розрахунку показника конкурентоспроможності з урахуванням впливу організаційної складової наведено в табл. 3.

Показник конкурентоспроможності ТОВ «Придніпровський механічний завод»
з урахуванням впливу організаційної складової

Елемент організаційної складової	a_i	Локальний елемент	b_{ij}	z_{ij}	p_{zi}	$\Pi_{КСП}^{орг}$
Організаційна структура управління	0,1	Ступінь відповідності типу структури умовам її функціонування	0,3	0,6	0,18	0,062
		Ступінь адекватності розподілу працівників управління за рівнями й функціями	0,3	0,4	0,12	
		Якість інформаційних зв'язків	0,4	0,8	0,32	
			1,00		0,62	
Організація виробництва	0,3	Ступінь оволодіння існуючими технологіями	0,4	0,7	0,28	0,192
		Система планування виробництва	0,3	0,6	0,18	
		Система забезпечення якості продукції	0,3	0,6	0,18	
			1,00		0,64	
Система менеджменту підприємства	0,3	Ступінь організації функцій управління	0,2	0,8	0,16	0,168
		Система стратегічного планування	0,5	0,5	0,25	
		Здатність швидко реагувати на мінливу ринкову ситуацію	0,3	0,5	0,15	
			1,00		0,56	
Система постачання і збуту	0,1	Система дослідження ринку	0,4	0,7	0,28	0,077
		Ступінь відповідності відділу постачання вимогам щодо виробничих зв'язків	0,5	0,8	0,40	
		Система транспортування продукції	0,1	0,9	0,09	
			1,00		0,77	
Контролінг	0,2	Ступінь управлінського обліку	0,6	0,7	0,42	0,140
		Управління витратами	0,4	0,7	0,28	
			1,00		0,70	
	1,00					0,640

Показник конкурентоспроможності з урахуванням впливу організаційної складової становить 0,64, що свідчить про «добрий» рівень конкурентоспроможності підприємства (згідно зі шкалою, табл. 2).

Висновки і перспективи подальших розробок. Для удосконалення механізму формування конкурентоспроможності підприємства необхідно виділити основні складові, які автор статті об'єднав у чотири групи. У цій статті особливу увагу приділено організаційній складовій та розроблено методичний підхід до оцінки організаційної складової системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

У подальших працях зусилля будуть спрямовані на удосконалення методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності підприємства з урахуванням впливу економічної складової.

Література

1. Молла М. Г. Формування системи показників оцінки організаційних складових конкурентоспроможності підприємства / М. Г. Молла // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 1 (44). – С. 252–257.
2. Нефедова О. Г. Ефективність і конкурентоспроможність підприємств [Електронний ресурс] / О. Г. Нефедова. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp62/knp62_36-39.pdf.
3. Павлова В. А. Система управління конкурентоспроможністю підприємства [Електронний ресурс] / В. А. Павлова, Р. В. Губарев. – Режим доступу: duer.edu/uploads/vidavnitstvo14.../10112.pdf.
4. Левицька А. О. Система показників оцінки конкурентоспроможності підприємства: аналіз існуючих підходів / А. О. Левицька // Матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф., 08.08.2013 р. – Хмельницьк, 2013. – С. 41–42.
5. Кротков А. М. Конкурентоспособность предприятия: подходы к обеспечению, критерии, методы оценки [Електронний ресурс] / А. М. Кротков, Ю. Я. Еленева. – Режим доступу: http://www.rbedu.ru/library/articles/articles_6139.html.
6. Дафт Р. Теория организации / [Р. Дафт; пер. с англ. под ред. Э. М. Короткова]. – М.: Юнити-Дана, 2006. – 736 с.
7. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М.: Вильямс, 2005. – 610 с.
8. Грейнер Л. Е. Эволюция и революция в процессе роста организаций / Л. Е. Грейнер // Вестник С.-Петербургского ун-та (Серия: Менеджмент). – 2002. – Вып. 4. – С. 76–94.
9. Уотерман Л. Фактор обновления: как сохраняют конкурентоспособность лучшие компании / Л. Уотерман. – М.: Прогресс, 1988. – 364 с.
10. Ревенко Н. Управління процесом формування конкурентоспроможності продукції й підприємства / Н. Ревенко, І. Малихіна // Вісник ТНЕУ. – 2013. – № 2. – С. 62–70.
11. Багрова І. В. Складові та фактори конкурентоспроможності / І. В. Багрова, О. Г. Нефедова // Вісник економічної науки України. – 2007. – № 1. – С. 11–16.
12. Метеленко Н. Г. Раціональна організація бізнес-процесів в умовах ефективного функціонування внутрішнього господарського механізму / Н. Г. Метеленко // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 2 (27). – С. 115–125.
13. Евланов Л. Г. Экспертные оценки в управлении / Л. Г. Евланов, В. А. Кутузов. – М.: Экономика, 2006. – 231 с.
14. Чернявська І. М. Дослідження показників ефективності управлінської діяльності підприємства математичними методами / І. М. Чернявська // Бізнес-навігатор: наук.-виробн. журнал. – Херсон. – 2012. – № 28. – С. 209–218.

References

1. Molla, M. G. (2012), «Formation of indicators to measure the competitiveness of the enterprise organizational components» [Formuvannia systemy pokaznykiv otsinky organizatsiinykh skladovykh konkurentospromozhnosti pidprijemstva], *Socio-Economic Research Bulletin*, No. 1 (44), pp. 252–257 (ukr)
2. Nefedova, O. V. «The efficiency and competitiveness of enterprises» [Efektyvnist i konkurentospromozhnist pidprijemstv], available at: http://www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp62/knp62_36-39.pdf (ukr)
3. Pavlova, V. A., Gubarev, R. V. «The system of enterprise's competitiveness management» [Systema upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidprijemstva], available at: duer.edu/uploads/vidavnitstvo14.../10112.pdf (ukr)

4. Levyt'ska, A. O. (2013), *The system indicators to measure enterprise's competitiveness: an analysis of existing approaches: Materials X International Scientific-practical conference, 08.08.2013* [Systema pokaznykiv otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva: analiz isnuuichykh pidkhodiv: zbirnyk dopovidei na X Mizhnarodnii naukovo-praktychnii konferentsii, 08.08.2013], Khmelnytskyu, pp. 41–42 (ukr)
5. Krotkov, A. M., Eleneva, Yu. Ya. *Competitiveness of enterprise: approaches to ensure, the criteria, evaluation methods* [Konkurentosposobnost predpriyatiya: podkhody k obespecheniyu, kriterii, metody otsenki], available at: http://www.rbedu.ru/library/articles/articles_6139.html (rus)
6. Daft, R. (2006), *The theory of organisation. Trans. from Eng. E. Korotkova* [Teoriia organizatsii; per. s angl. E. Korotkova], Yuniti-Dana, Moscow, 736 p. (rus)
7. Porter, M. (2005), *Competitiveness* [Konkurentsia], Williams, Moscow, 610 p. (rus)
8. Greiner, L. E. (2002), «The evolution and revolution in the growth of organizations» [Evolutsiia i revoliutsiia v protsesse rosta organizatsii], Vestnik of Saint Petersburg University (Series: Management), No. 4, pp. 76–94 (rus)
9. Uoterman, L. (1988), *Factor of rennovation: How the best companies stay competitive* [Faktor obnoveniia: kak sokhranyayut konkurentosposobnost luchshie kompanii], Progress, Moscow, 364 p. (rus)
10. Revenko, N., Malykhina, I. (2013), «Management of the process of forming the competitiveness of production of an enterprise» [Upravlinnia protsesom formuvannia konkurentospromozhnosti produktsii i pidpriemstva], Bulletin of Ternopil National Economic University, No. 2, pp. 62–70 (ukr)
11. Bagrova, I. V., Nefedova, O. V. (2007), «Components and factors of competitiveness» [Skladovi ta faktory konkurentospromozhnosti], Bulletin of Economic Sciences of Ukraine, No. 1, pp. 11–16 (ukr)
12. Metelenko, N. G. (2011), «Rational organization of biznes-processes in conditions of the effective functioning of the internal economic mechanism» [Ratsionalna organizatsiia biznes-protsesiv v umovakh efektyvnoho funktsionuvannia vnutrishnoho hospodarskoho mekhanizmu], Galician Economic Bulletin, No. 2 (27), pp. 115–125 (ukr)
13. Evlanov, L. G., Kutuzov, V. A. (2006), *Expert estimates in management* [Ekspertnye otsenki v upravlenii], Economy, Moscow, 231 p. (rus)
14. Cherniavska, I. M. (2012), «Research of management efficiency indicators of enterprise by mathematical methods» [Doslidzhennia pokaznykiv efektyvnosti upravlinskoii diialnosti pidpriemstva matematychnymy metodamy], Business Navigator: scientific and production journal, Herson, No. 28, pp. 209–218 (ukr)

Стаття надійшла до редакції 02.02.2015.